

www.ketab.ir

سرشناسه	:	محمدخانی، زینب،
عنوان و نام پدیدآور	:	نقش علم و ایمان در خودسازی از دیدگاه قرآن / مؤلف زینب محمدخانی.
مشخصات نشر	:	قم: مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی، ۱۳۹۳.
مشخصات ظاهری	:	۳۶۰ ص.
فروست	:	مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی، ۱۰۸۵ عرفان، ۳۳.
شابک	:	۹۷۸-۹۶۴-۴۱۱-۸۵۹-۳
وضعیت فهرست‌نویسی	:	فیا.
یادداشت	:	کتابنامه: ص. ۳۱۸-۳۲۸.
یادداشت	:	نمایه.
موضوع	:	خودسازی -- جنبه‌های قرآنی.
موضوع	:	تربیت اخلاقی -- جنبه‌های قرآنی.
موضوع	:	ایمان(اسلام) -- جنبه‌های قرآنی.
رده‌بندی کنگره	:	BP۲۵۰/۷ن۳۲م
رده‌بندی دیویی	:	۲۹۷/۶۳
شماره کتابشناسی ملی	:	۳۴۸۸۹۰۴

نقش علم و ایمان در خودسازی

از دیدگاه قرآن

www.ketab.ir

زینب محمدخانی

انتشارات مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی

۱۳۹۳

شماره ردیف ۱۰۸۵
شماره موضوعی عرفان-۳۳
۱۳۹۳-۱۷

نقش علم و ایمان در خودسازی از دیدگاه قرآن

مؤلف: زینب محمدخانی

ناشر: انتشارات مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی (ره)

چاپ: نگارش

نوبت و تاریخ چاپ: اول، زمستان ۱۳۹۳

شمارگان: ۱۰۰۰

قیمت: ۱۴۰۰۰ تومان

● دفتر مرکزی: قم، خیابان شهدا، کوی ممتاز، پلاک ۲۸

تلفن و نمابر: ۰۲۵-۳۷۷۴۲۳۲۶

● شعبه مؤسسه امام خمینی (ره): قم، بلوار امین، بلوار جمهوری اسلامی، مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی (ره)

تلفن: ۰۲۵-۳۲۱۱۳۶۲۹

شابک ۹۷۸-۹۶۴-۳۱۱-۸۵۹-۳

کلیه حقوق برای ناشر محفوظ است

فهرست مطالب

۱۱	مقدمهٔ معاونت پژوهش
۱۴	پیشگفتار
تعاریف		
۱۹	خودسازی
۲۱	عمل
۲۱	در لغت
۲۲	در اصطلاح
۲۳	علم
۲۳	در لغت
۲۵	در اصطلاح
۲۶	اقسام علم
۲۷	ایمان
۲۷	در لغت
۲۸	در اصطلاح
۲۹	دیدگاه سید مرتضی، شیخ طوسی و صدرالمتألهین
۳۲	دیدگاه شهید ثانی و خواجه نصیرالدین طوسی
۳۴	دیدگاه اندیشمندان معاصر
فصل اول: نقش علم در شکل‌گیری عمل انسان		
۴۲	درآمد

۴۳	گفتار اول: نقش علم در عمل اختیاری انسان از منظر اندیشمندان غربی
۴۳	۱. دوره باستان
۴۴	۱-۱. سقراط
۴۵	۱-۲. افلاطون
۴۶	بررسی دیدگاه سقراط و افلاطون
۴۸	۲. دوره رنسانس و پس از آن
۵۴	گفتار دوم: نقش علم در عمل اختیاری انسان از منظر قرآن کریم
۵۶	۱. مفهوم علم از منظر قرآن کریم
۵۶	۱-۱. حقیقت علم
۵۷	الف) فطری بودن حقیقت علم
۵۷	ب) موهبتی بودن حقیقت علم
۵۷	ج) تفکیک ناپذیری حقیقت علم از ایمان
۵۸	د) جدایی ناپذیری حقیقت علم از اخلاق و عمل شایسته
۶۱	۱-۲. ظاهر علم
۶۸	۲. مفهوم جهل از منظر قرآن کریم
۷۱	گفتار سوم: جایگاه علم در دعوت پیامبران
۷۶	نتیجه
فصل دوم: نقش ایمان در شکل گیری عمل انسان	
۸۲	درآمد
۸۳	گفتار اول: رابطه علم و ایمان
۸۵	گفتار دوم: نقش ایمان در عمل اختیاری انسان
۹۰	گفتار سوم: مبادی عمل اختیاری
۹۱	۱. علم یا بینش
۹۲	۲. میل یا گرایش
۹۳	حب ذات
۹۴	الف) حب بقا
۹۶	ب) حب کمال

۹۸	تعریف کمال
۱۰۰	کمال انسان
۱۰۹	ج) حب لذت
۱۱۱	تعریف لذت
۱۱۳	شرایط حصول لذت
۱۱۷	معیارهای فطری ترجیح لذت
۱۱۹	بزرگترین لذت
۱۲۰	دلیل عدم گرایش عموم به لذت‌های برتر
۱۲۶	خلاصه گفتار
۱۲۹	گفتار چهارم: بحثی در باب اختیار
۱۳۳	۱. تعریف محیط
۱۳۳	۱-۱. در لغت
۱۳۴	۱-۲. در اصطلاح
۱۳۴	۲. تأثیر عوامل محیطی بر عمل انسان از منظر قرآن کریم
۱۴۳	۳. میزان تأثیر محیط بر عمل انسان از منظر قرآن کریم
۱۵۲	۴. نقش اختیار
۱۵۵	گفتار پنجم: موانع ایمان
۱۶۴	گفتار ششم: تأثیر گرایش‌ها در بینش‌ها و ادراکات
۱۶۸	گفتار هفتم: توجه پیامبران به جایگاه گرایش‌ها در دعوت به امر دین
۱۷۲	نتیجه

فصل سوم: روش‌های کسب و تقویت ایمان

۱۷۸	درآمد
۱۷۹	گفتار اول: کسب و تقویت بینش‌های برتر
۱۷۹	۱. کسب علم و معرفت
۱۷۹	۱-۱. گام اول
۱۸۰	۱-۲. گام دوم
۱۸۳	۲. توجه به علوم و آگاهی‌ها

۱۸۶	گفتار دوم: پرورش و تقویت گرایش‌های برتر
۱۸۸	۱. بحثی در باب محبت
۱۸۸	۱-۱. تعریف محبت
۱۹۰	۱-۲. مراتب محبت
۱۹۱	۱-۳. آثار محبت
۱۹۲	۱-۳-۱. شکستن حصار «خود»
۱۹۳	۱-۳-۲. مقدم داشتن محبوب بر همه چیز و بر خود
۱۹۶	۱-۳-۳. دوستی و دشمنی در راه محبوب
۱۹۸	۱-۴. برترین محبت
۱۹۹	۱-۴-۱. جایگاه محبت خدا
۲۰۴	۱-۴-۲. نصاب محبت خدا
۲۰۷	۱-۴-۳. دوستی و دشمنی در راه خدا
۲۱۸	۱-۵. نقش اختیار در بروز محبت
۲۲۲	۲. راهکارهای تقویت گرایش‌های برتر
۲۲۲	۲-۱. خودشناسی
۲۲۸	۲-۲. توجه به تبشیرها و انذارها
۲۳۲	۲-۳. تفکر و تذکر
۲۳۲	۲-۳-۱. تفکر و شناخت
۲۳۴	تفکر در رحمت پروردگار و اولیای او
۲۴۱	۲-۳-۲. تذکر
۲۴۵	الف) مداومت بر ذکر
۲۴۶	ب) مصادیق ذکر
۲۵۲	ج) بسترهای مناسب ذکر
۲۶۰	۲-۴. کنترل ادراکات
۲۶۲	گفتار سوم: تضعیف گرایش‌های پست
۲۶۳	۱. تأثیر محبت دنیا در محبت خدا
۲۶۵	تعریف دنیا

۲۷۰	۲. اثر دیگر محبت دنیا
۲۷۳	۳. نقش زهد در ایجاد محبت خدا
۲۷۵	۴. راهکارهای تضعیف گرایش‌های پست یا دستیابی به ملکه زهد
۲۷۶	۴-۱. توجه به ماهیت دنیا و مقایسه آن با آخرت
۲۷۶	۴-۱-۱. محدود و فانی بودن دنیا و بی‌نهایتی آخرت
۲۷۸	یاد مرگ
۲۸۲	۴-۱-۲. تفاوت لذت‌های دنیوی و اخروی
۲۸۴	۴-۲. تمرین وارستگی
۲۸۵	۴-۲-۱. روزه
۲۸۶	۴-۲-۲. انفاق
۲۸۷	۴-۲-۳. سکوت
۲۸۹	گفتار چهارم: رعایت اصل «تدریج» در تقویت و تضعیف گرایش‌ها
۲۹۲	گفتار پنجم: نقش گرایش‌ها در شکل‌گیری نیت
۳۰۲	گفتار ششم: اجر رسالت از نوع گرایش
۳۰۴	گفتار هفتم: خطر عدم مدیریت و کنترل گرایش‌ها
۳۰۹	خلاصه فصل
۳۱۳	کلام آخر
۳۱۸	منابع
۳۱۸	کتب فارسی
۳۲۴	کتب عربی
۳۲۸	مقالات
۳۲۹	نمایه‌ها

مقدمه معاونت پژوهش

حقیقت اصیل‌ترین، جاودانه‌ترین و زیباترین راز هستی و نیاز آدمی است که سلسله مؤمنان و عالمان صادق چه جان‌ها که در راه آن نباخته، و جاهلان و باطل‌پرستان چه توطئه‌ها و ترفندها که برای محو و مسخ آن نساخته‌اند. چه تلخ‌واقعیتی است مظلومیت حقیقت، و چه شیرین حقیقتی است این واقعیت که در مصاف همیشگی حق و باطل، حق سربلند و سرفراز است و باطل ازین رفتنی و نگونسار. این والا و بالانشینی حقیقت، گذشته از سرشت حق، وام‌دار کوشش‌های خالصانه و پایان‌ناپذیر حقیقت‌جویانی است که در عرصه نظر و عمل کمر همت محکم بسته و از دام و دانه دنیا رسته‌اند، و دراین میان نقش و تأثیر ادیان و پیامبران الهی، و به‌ویژه اسلام و پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و جانشینان برحق و گرامی او علیهم السلام برجسته‌ترین است. دانشمندان نام‌آور شیعه رسالت خطیر و بی‌نظیر خویش را بهره‌گیری از عقل و نقل و غوص در دریای معارف قرآن و برگرفتن گوهر ناب حقیقت از سیره آن پیشوایان و عرضه آن به عالم بشری و دفاع جانانه در برابر هجوم ظلمت‌پرستان حقیقت‌گریز دانسته و در این راه دیده‌ها سوده و جان‌ها فرسوده‌اند. اکنون در عصر بحران معنویت که دشمنان حقیقت و آدمیت هر لحظه با تولید و انتشار فزون از شمار آثار نوشتاری و دیداری و به‌کارگیری انواع ابزارهای پیشرفته سخت‌افزاری و نرم‌افزاری در عرصه‌های گوناگون برای سیطره بر جهان می‌کوشند، رسالت

حقیقت‌خواهان و اندیشمندان حوزوی و دانشگاهی، به‌ویژه عالمان دین، بس عظیم‌تر و سخت‌دشواری‌تر است.

در جهان تشیع، پژوهشگران حوزوی در علوم فلسفی و کلامی، تفسیری و حدیثی، فقهی و اصولی و نظایر آن کارنامه درخشانی دارند، و تأملات ایشان بر تارک پژوهش‌های اسلامی می‌درخشد. در زمینه علوم طبیعی و تجربی و فناوری‌های جدید نیز پژوهشگران ما تلاش‌هایی چشمگیر کرده، گام‌هایی نویدبخش برداشته و به جایگاه درخور خویش در جهان نزدیک شده‌اند، و می‌کوشند تا با فعالیت‌های روزافزونشان مقام شایسته خویش را در صحنه علمی بین‌المللی بازیابند. ولی در قلمرو پژوهش‌های علوم اجتماعی و انسانی تلاش‌های دانشمندان این مرزوبوم آن‌گونه که شایسته نظام اسلامی است به بار ننشسته و آنان گاه به ترجمه و اقتباس نظریات دیگران بسنده کرده‌اند. در این زمینه کمتر می‌توان رد پای ابتکارات و به‌ویژه خلاقیت‌های برخاسته از مبانی اسلامی را یافت و تا رسیدن به منزلت مطلوب راهی طولانی و پرچالش در پیش است. از این روی، افزون بر استنباط، استخراج، تفسیر و تبیین آموزه‌های دینی و سازمان‌دهی معارف اسلامی، کاوش در مسائل علوم انسانی و اجتماعی از دیدگاه اسلامی و تبیین آنها از مهم‌ترین اهداف و اولویت‌های مؤسسات علمی به‌ویژه مراکز پژوهشی حوزه‌های علمیه است.

مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی^ع در پرتو تأییدات رهبر کبیر انقلاب اسلامی و حمایت‌های بی‌دریغ خلف صالح وی، حضرت آیت‌الله خامنه‌ای «مد ظله العالی» از آغاز تأسیس براساس سیاست‌ها و اهداف ترسیم‌شده از سوی حضرت آیت‌الله محمدتقی مصباح یزدی «دامت برکاته» به امر پژوهش‌های علمی و دینی اهتمام داشته و در مسیر برآوردن نیازهای فکری و دینی جامعه، به پژوهش‌های بنیادی، راهبردی و کاربردی پرداخته است. معاونت پژوهش مؤسسه برای تحقق

این مهم، افزون بر برنامه‌ریزی و هدایت دانش پژوهان و پژوهشگران، در زمینه نشر آثار محققان نیز کوشیده و بحمدالله تاکنون آثار ارزنده‌ای را در حد توان خود به جامعه اسلامی تقدیم کرده است.

کتاب پیش روی، پژوهشی است در قلمرو اخلاق اسلامی که با تلاش پژوهشگر ارجمند سرکار خانم زینب محمدخانی نگارش یافته است. هدف اصلی نویسنده بررسی نقش علم و ایمان در اراده انسان برای انجام عمل اختیاری، و تبیین جایگاه مؤثر و نقش محوری گرایش‌ها در تربیت دینی است.

معاونت پژوهش از مؤلف محترم و حجج اسلام والمسلمین آقایان دکتر سیدمحمد صادق موسوی نسب و استاد اکبر میرسپاه که با مطالعه و ارائه نظرهای سودمندشان، بر اتقان و غنای اثر افزوده‌اند، صمیمانه سپاسگزاری می‌کند و توفیق روزافزون ایشان را از خداوند متعالی خواستار است.

معاونت پژوهش

مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی *